

Emilia Valaranta

KÄYTTÄJÄLLE ANNETUT MERKITYKSET KANNABISPOLIITTISISSA KESKUSTELUISSA

TIIVISTELMÄ

Emilia Valaranta: Käyttäjälle annetut merkitykset kannabispoliittisissa keskusteluissa
Kandidaatintutkielma
Tampereen yliopisto
Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
toukokuu 2022

Tämän tutkielman aiheena on suomalaisen kannabispoliittiseen tilanteeseen tutustuminen sekä erilaisten päihdepoliittisten vaihtoehtojen pohtiminen. Kannabispoliitiikka on varsin ajankohtainen yhteiskunnallinen keskustelun aihe suomalaisessa yhteiskunnassa, minkä vuoksi kannabispoliitiikka valikoitui tämänkin tutkielman aiheeksi. Tutkielman tutkimuskysymyksenä on, millaisia merkityksiä käyttäjälle annetaan kannabispoliittisissa keskusteluissa. Tutkimuksen tarkoituksena oli hahmottaa erilaisten käyttäjälle annettavien merkitysten taustalla vaikuttavia institutionaalisia tekijöitä sekä päihdepoliittisia linjauksia.

Tutkimusaineistona käytettiin kahta nettikeskustelua, joista analysoitiin käyttäjälle annettuja merkityksenantoja. Ensimmäinen nettikeskustelu oli Helsingin sanomien mielipidekirjoituksen kommenttikentän keskustelu, ja toinen nettikeskustelu oli Ylen mielipidekirjoituksen osakseen saama kommenttipalstan keskustelu. Nettikeskusteluita analysoitiin kriittisen diskurssianalyysin tutkimusmenetelmällä, jolla siis tutkittiin, miten kielenkäytöllä tuotettiin sosiaalista todellisuutta. Tutkimuksen taustateorianä tarkasteltiin muun muassa päihdepolitiikan tutkimusta kuluneilta vuosikymmeniltä kuten Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos THL:n päihdetutkimusyksikön tuotoksia.

Keskeisenä tutkimustuloksena selvisi, että käyttäjälle annetut merkityksenannot olivat jaettavissa neljään tasaisesti jakautuneeseen päädiskurssiin: sairaus, rikos, sosiaalinen haitta ja viihdekäyttäjä -diskursseihin. Yleisintä oli merkityksellistä käyttäjä viihdekäyttäjäksi, toiseksi yleisintä oli merkityksellistä, että kannabiksen käyttö aiheuttaa sosiaalista haittaa, kolmanneksi yleisintä oli pitää käyttäjää rikollisena ja neljänneksi yleisintä oli pitää käyttäjää sairaana.

Tutkimuksen loppupäätelmänä voidaan todeta suomalaisen kannabispoliitiikan sekä käyttäjälle annettujen merkityksenantojen olevan hyvin hajautuneita, pirstaloituneita ja toisaalta myös polarisoituneita. Lisäksi menneisiin vuosikymmeniin verrattuna kannabispoliittisten mielipiteiden voidaan todeta olevan muuttumassa vapautuneempaan suuntaan. Kuitenkin tutkimustulosten tarkastelussa oli otettava huomioon tutkimusaineiston rajallisuuden asettama este tutkimustulosten yleistettävyydelle. Tutkimusaineiston rajallisuuden vuoksi tutkimustulokset eivät siis olleet täysin yleistettävissä vastaamaan suomalaisen yhteiskunnan asenneilmapiiriä. Sen sijaan tutkimuksen suurin anti onkin siinä, että se onnistuu kuvastamaan todellisuudenmukaisesti kannabispoliittisen keskustelun hajautuneisuuden yhteyttä käyttäjälle annettuihin pirstaloituneisiin merkityksiin.

Avainsanat: kannabispoliitiikka, päihdepolitiikka, kannabiksen käyttäjä, kannabis, kriminalisointi

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

Sisällys

1	<i>Johdanto</i>	1
2	<i>Kannabispoliikan monet kasvot</i>	4
2.1	Päihteiden poliittinen määrittely	5
2.2	Kielteinen suhtautuminen kannabikseen	7
2.2	Huomio käyttäjistä haittoihin	8
2.3	Ristiriitainen suhtautuminen käyttäjään	9
3	<i>Tutkimusasetelma</i>	11
3.1	Tutkimuskysymyksen ja -aineiston esittely.....	11
3.2	Diskurssianalyysi tutkimusmenetelmänä	12
4	<i>Neljä tapaa merkityksellistä käyttäjä</i>	14
5	<i>Pirstaloitunut suhtautuminen käyttäjään</i>	22
	<i>Lähteet</i>	27
	<i>Liite 1. Tutkimustulosten kuvaajat</i>	30

1 Johdanto

Viime aikoina yhteiskunnallisessa keskustelussa on ollut paljon esillä suomalainen huume politiikka ja eritoten kannabispoliittikka. Muun muassa kannabiksen dekriminalisointialoitteen eteneminen eduskunnan käsittelyyn ensimmäistä kertaa Suomessa on osoitus huume politiikkaan kohdistuneesta muutospaineesta (Hakkarainen, Karjalainen & Salasuo 2020, 477). Lisäksi vuoden 2022 keväällä, jolloin tätä tutkimusta tehtiin, on ollut aluillaan Tukea, turvaa ja terveyttä -niminen kansalaisaloite huumeiden valvottujen käyttötilojen sallimiseksi (Kansalaisaloite.fi 2022). Tämän voi myös otaksua olevan osoitus muuttuvasta suhtautumisesta kannabiksen sekä muiden huumausaineiden politiikkaa kohtaan.

Nämä muutospaineet ovat vahvasti yhteydessä kansainvälisten kannabismarkkinoiden sekä kannabispoliittikan muutoksiin. Esimerkiksi Kanada on laillistanut kannabiksen, Portugali on dekriminalisoinut kaikkien huumeiden käytön sekä pienten määrien hallussapidon (Hughes & Stevens 2010), Yhdysvaltojen useat osavaltiot ovat laillistaneet kannabiksen lääkekäytön, jonka lisäksi viihdekäytön laillistaneita osavaltioita on monia, Hollannissa jo pitkään jatkuneesta coffee shop -järjestelmästä puhumattakaan (Hakkarainen & Karjalainen 2017, 20). Ei ole siis ihme, että muutospaineet ovat rantautuneet myös Suomen kannabispoliittiseen ilmastoon.

Taustalta poliittisista muutoksista saattaa löytää kansalaisten asenteiden muutoksia, esimerkiksi Yhdysvaltojen osavaltioissa on lainsäädäntöä muutettu kansanäänestysten perusteella (Hakkarainen & Karjalainen 2017, 30). Suomessa puolestaan cannabis on suomalaisten eniten käyttämä huumausaine, ja sen käyttö ja kokeileminen lisääntyvät edelleen voimakkaasti (em. 19). Cannabisin käyttäminen onkin nuorten keskuudessa vahvasti kulttuurisesti normalisoitunutta, eli monet nuoret käyttävät tai vähintään kokeilevat sitä, taikka sitten he tuntevat jonkun, joka ainetta käyttää. Lisäksi esimerkiksi musiikkiteollisuus, muoti ja media käyttävät paljon huumeisiin liittyvää symboliikkaa, ja näin osaltaan kulttuurillisesti normalisoivat cannabisia. (Partanen 2002, 29.) Cannabisista koskevan henkilökohtaisen kosketuspinnan laajentumisen voidaankin todeta karsivan cannabisista kohtaan tunnettuja pelkoja ja näin pidemmän päälle johtavan asenteiden lieventymiseen (Hakkarainen, Karjalainen & Savonen 2016, 3).

Kannabiksen käytön normalisoitumisen lisäksi asennemuutoksen taustalla on eittämättä lääketieteellinen näkökulman yleistymisen. Esimerkiksi Suomessa Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL:n virallinen kanta on, että kaikkien huumeiden käytön rangaistavuudesta tulisi luopua, jonka sijaan huumeiden käyttöön tulisi puuttua sosiaali- ja terveydenhuollollisin keinoin (THL 2021). Tämä laskisi varsinkin huumeongelmaisten hoitoon hakeutumisen kynnystä.

Kaikista suomalaisen huumausainepoliittikkaan kohdistuvista muutospaineista huolimatta perinteinen, huumeiden käyttöä kriminalisoiva kanta on saanut edelleen laajaa kannatusta eritoten vanhempien sukupolvien keskuudessa. Esimerkiksi 60–70 % vanhemmista ikäryhmistä on ollut vuonna 2020 sitä mieltä, että kannabiksen käytöstä tulisi rangaista eli kriminalisoida käyttäjää (Hakkarainen, Karjalainen & Salasuo 2020, 474). Tässä tutkimuksessa perehdytään muun muassa juuri huumausainepoliittisten mielipiteiden polarisoitumiseen tarkemmin.

2000-luvun suomalaisen huumetutkimuksen suunnannäyttäjänä toimineen Juha Partasen (2002) pohdinnan mukaan yksilön huumeiden käyttöä voidaan selittää monin erilaisin tavoin: joko yksilön omalla valinnalla käyttää ainetta, jolloin yksilö on vastuullinen käytöstään. Tai sitten yksilöä voidaan pitää sairaana eikä vastuullisena teoistaan, vaan pikemminkin avun ja terapian tarpeessa olevana. Vaihtoehtoisesti käyttäjää voidaan pitää myös olosuhteiden uhrina, jolloin ympäristö on painostanut huumeidenkäyttöön, ja jolloin yksilö tarvitsee tilanteensa paranemiseksi sosiaalipoliittisia toimia. Tässä tutkimuksessa pohditaankin, pidetäänkö kannabiksen käyttäjää enemmän rikollisena, jota tulee rangaista, vaiko addiktoituneena ongelmakäyttäjänä ja sairaana, joka tarvitsee apua vai pidetäänkö käyttäjää kenties riskit tiedostavana viihdekäyttäjänä, joka käyttää kannabista ”harrastuksenaan”. Toisaalta kannabiksen käyttöä voidaan pitää myös välttämättömänä pahana ja sen aiheuttamia seurauksia sosiaalisena haittana yhteiskunnalle, joiden kanssa yhteiskunnan tulee oppia menettelemään.

Tässä tutkimuksessa käsitellään tarkemmin nykyisessä yhteiskunnallisessa keskustelussa esiintyviä kannabispoliittisia mielipiteitä sekä niiden taustalta havaittavia institutionaalisia vaikutuksia sekä historiallisia linjavetoja. Ylipäätään keskitytään nimenomaan kannabiksen käyttäjälle annettuihin merkityksiin: miten käyttäjään suhtaudutaan kannabispoliittisissa keskusteluissa? Miten käyttäjän toimintaa lähestytään? Onko se enemmän kriminalisoiva,

medikalisoiva vai normalisoiva lähestymistapa? Koetaanko käyttäjä yksilönvapauten oikeuteuksi vai ennemmin yhteiskuntavastuun velvoittamaksi toimijaksi? Missä nähdään menevän ylipäättään laillisen ja laittoman käytön välinen raja? Mikä määriteltiin huumeeksi ja mikä lääkkeeksi? Kaikkeen tähän pyritään tässä tutkimuksessa vastaamaan.

Tutkimus lähtee liikkeelle teoreettisen viitekehyksen käsittelyllä, jossa tarkastellaan päihdepolitiikan tutkimusta menneiltä vuosikymmeniltä. Erityisesti huumausainetutkimuksessa vaikuttaa eri vuosikymmeninä vallinneen erilaisia trendejä, joiden vuoksi päihdepolitiikkakeskustelu on ollut luonteeltaan varsin aaltoilevaa. Välillä päihhteistä on ollut enemmän ja välillä vähemmän puhetta, mutta kuitenkin samat aiheet ovat vaikuttaneet aaltomaisesti vuoroin nousevan pinnalle ja vuoroin vajoavan muiden yhteiskunnallisen aiheiden taakse niin tutkimuksessa kuin keskusteluissakin. Tätä tutkimusta tehtäessä etenkin 2000-luvun alkupuolella julkaistut päihdetutkimukset nousivat yllättävän relevantteina esille, sillä vaikka päihdepoliittiset olosuhteet ovatkin suomalaisessa yhteiskunnassa 20 vuodessa muuttuneet, eivät päihdepoliittiset teoriat itsessään ole tässä tapauksessa vanhentuneita.

Eri vuosikymmenien keskustelunavaukset asettavat esille erilaisia päihdetutkimuksen toimijoita. Vuosina 1950–2020 suomalaisen päihdetutkimuksen keskeisenä toimijana on vaikuttanut erityisesti Alkoholitutkimussäätiön rinnalla toiminut Alkoholipoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimusyksikkö, joka on toteuttanut alkoholitutkimussäätiölle yhteiskuntatieteellisten tutkimushankkeiden tiedonkeruuta ja aineistojen analysointia. On mielenkiintoista, että aina vuodesta 1950 vuoteen 1996 saakka Alkon tuli rahoittaa Alkoholipoliittisen tutkimuslaitoksen teettämää tutkimusta, ja vasta Suomen EU-jäsenyyden myötä Alkoholitutkimussäätiö tutkimusyksikköineen on alkanut toimia itsenäisenä säätiönä, jonka rahoitus tulee valtion budjetista. (Alkoholitutkimussäätiö 2022.) Voidaan siis todeta, että alkoholipoliittinen tutkimusyksikkö on ollut yksi keskeinen päihdetutkimuksen tuottaja suomalaisen päihdetutkimuksen historiassa.

Alkoholipoliittisen tutkimusyksikön lisäksi suomalaiseen päihdetutkimukseen ovat vaikuttaneet etenkin Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL:n päihdetutkimusyksikön tuotokset (THL 2022). Näiden tuotoksien tekemisessä on keskeisesti vaikuttanut muun muassa Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tutkimusprofessori, sosiologi Pekka Hakkarainen, jota voidaan pitää lähestulkoon suomalaisen päihdetutkimuksen guruna. Tämän

vuoksi Pekka Hakkarainen ja hänen tuotoksiansa käsitellään tässäkin tutkimuksessa useampaan otteeseen. Hakkarainen on muun muassa todennut Ylelle antamassaan haastattelussa, joka koski puolue Vihreiden asettumista ajamaan kannabiksen laillistamista, että “Nähdäkseni Suomen väestö ei ole siihen [kannabiksen laillistamiseen] valmis. Meillä on pitkään, yli 50 vuotta ollut [huumeiden käytön] totaalikielto, ja kun sitä muutetaan, emme tarkkaan tiedä, mitä siitä seuraa” (Yle 2022). On totta, että pitkään jatkuneen huumeiden totaalikiellon vuoksi emme voi tietää mahdollisten huumausainepoliittisten muutoksien seurauksia suomalaisessa kontekstissa, jonka lisäksi päihdevalistus on demonisoinut huumeita niin pitkään, etteivät nämä opit helposti kaikkoon suomalaisten mielestä. Tämän vuoksi Hakkaraisen kommentti osuu varsin oikeaan, vaikka muutoksia erityisesti kannabispoliittisissa mielipiteissä on toki ollut, josta esimerkki on, kuinka mainittu puolue Vihreät olivat ensimmäinen eduskuntapuolue Suomen historiassa, joka uskaltanut virallisesti kannattamaan kannabiksen laillistamista.

Toisena päihdetutkimuksen guruna on syytä mainita sosiologi ja valtiotieteilijä Tuukka Tammi, jonka löydöksiä tässä tutkimuksessa lainataan useampaan otteeseen. Tammi on addiktio- ja päihdepolitiikkaan sekä päihdehoitojärjestelmiin monipuolisesti perehtynyt tutkija, joka nykyään toimii myös THL:n johtavana asiantuntijana sekä Yhteiskuntapolitiikka-lehden päätoimittajana. Myös useat tämän tutkimuksen lähdeartikkelit ovat peräisin Yhteiskuntapolitiikka-lehdestä.

Teoreettisen taustoituksen jälkeen tutkimuksessa siirrytään tutkimusaineiston ja metodologian sekä tutkimuskysymyksen esittelyyn. Tätä seuraa tutkimusanalyysin sekä -tulosten avaaminen. Tutkimus päätetään tutkimustuloksista tehtyjen johtopäätösten käsittelyyn.

2 Kannabispoliitikan monet kasvot

Käsiteltäessä kannabispoliitikkaa on kannattavaa lähteä liikkeelle pohtimalla, mitä päihteet ja toisaalta huumausaineet oikeastaan edes ovat. Usein emme tule mieltäneeksi esimerkiksi kofeiinia päihteeksi, vaikka se kirjaimellisesti päihde onkin. On mielenkiintoista pohtia, minkä vuoksi assosioimme helposti osan kemiallisista yhdisteistä päihteiksi, kun taas osaa emme voi millään käsittää. Tästä on luonnollista siirtyä käsittelemään erilaisten huumausainepoliittisten linjausten takana piileviä asenteita, etenkin asenteita kannabista kohtaan. Kannabista koskevat asennoitumiset sekä huumausainepoliittiset linjaukset määrittävät keskeisesti suhtautumista

kannabiksen käyttäjiä kohtaan, minkä vuoksi ne avaavat oivallisen näkökulman käyttäjälle annettuihin merkityksenantoihin.

2.1 Päihteiden poliittinen määrittely

Suhtautuminen päihteisiin sekä niiden poliittinen määrittely ovat vaihdelleet yhteiskunnassa aina sen hetkisen yhteiskunnallisen ja päihdepoliittisen ilmapiirin mukana. Tästä osoituksena ovat muun muassa useat kannabispoliittiset vaihtoehdot, joista on tunnutta käytävän vuosikymmenestä toiseen aaltoilevaa keskustelua. Kuitenkin erityisesti viime vuosina päihdepoliittisessa keskustelussa on usein nostettu esille dekriminialisointi, depenalisointi sekä laillistaminen nykyisen kriminalisointipolitiikan rinnalla. Lisäksi keskityttäessä pelkästään päihteen tai huumausaineen määritelmään, on voitu havaita määrittelemisen olevan sangen häilyvää etenkin tarkasteltaessa jaottelua huumausaineiden ja päihteiden laittomaan sekä lailliseen käyttämiseen.

Mitä dekriminialisointi, depenalisointi ja laillistaminen oikeastaan tarkoittavat ja miten ne eroavat toisistaan? Ensinnäkin dekriminialisointipolitiikka tarkoittaisi, että kannabiksen käyttö ja pienten määrien hallussapito eivät olisi enää lainvastaista. Sen sijaan depenalisaatio tarkoittaisi, että kannabiksen käyttäminen ja pienten määrien hallussapito olisivat edelleen laitonta, mutta ei rangaistavaa. Eli käyttäjää ei voitaisi enää rangaista käytöstä tai pienten määrien hallussapidosta kiinni jäämisestä, mutta kannabiksen status olisi edelleen laitton. Kolmas vaihtoehto eli laillistaminen tarkoittaisi, että ainetta saisi käyttää ja markkinoida joko täysin vapaasti tai sitten rajoitetusti samaan tapaan kuin alkoholin kanssa menetellään. Kuitenkin tällä hetkellä suomalaisessa huumausainelainsäädännössä sovelletaan edelleen kaikkia huumeita ja niiden käyttöä kriminalisoivaa huumausainepolitiikkaa, jonka mukaan kaikkien laittomiksi huumausaineiksi määriteltyjen aineiden käytöstä tai hallussapidosta seuraa rangaistus. (THL 2021). Käytännössä depenalisaatio olisi pienin muutos huumausainepolitiikassa, dekriminialisointi hieman suurempi ja laillistaminen suurin.

Huumausaineita ei suinkaan ole tarve niputtaa yhteen, vaan ne voidaan jaotella laillisiin ja laittomiin huumausaineisiin. Mikko Ylikankaan (2009, 12) teoksessa *Unileipää, kuolonvettä ja spiidiä* kuvailtaan laillisilla huumausaineilla tarkoitettavan huumaavien lääkeaineiden, jotka on joko tuotu maahan tai valmistettu massa laillisesti, ja jotka myydään käyttäjille lain määräämissä puitteissa. Sen sijaan laittomien huumausaineiden määritellään tarkoitettavan

ensisijaisesti maahan salakuljetettuja tai ilman viranomaisten lupaa valmistettuja huumausaineita. Esimerkiksi terveydenhuollon kautta saadut uni- ja rauhoittavat lääkkeet ovat laillisia huumeita eli lääkkeitä, mutta laittomasti ostettu ja päihteenä käytetty aine on laitton huume. Koska raja laillisen ja laittoman käytön välillä voi olla varsin häilyvä (esimerkiksi lääkärin määräämien lääkkeiden väärinkäyttö) on tämä näkökulma mielenkiintoinen pohdittaessa, miten huumeiden käyttäjääkään oikeastaan määritellään.

Termi “huume” muodostuu suomen kielessä sanoista huuma ja huumaantua. Sanotaan, että voimme huumaantua niin huumausainekontrollijärjestelmän laittomiksi listaamista molekyyleistä kuin vaikkapa kevään tuoksusta. Englannin kielen huumetta tarkoittava käsite “drug” on puolestaan ymmärrettävissä tarkoittamaan sekä laittomia (illicit drugs) että laillisia (licit drugs) lääkkeitä. Tällöin termi voi siten tarkoittaa mitä tahansa psykoaktiivista ainetta, esimerkiksi nykyistä tai entistä lääkeainetta, jota “huumeidenkäyttäjiksi” kutsutut käyttävät päihitymystarkoitukseen. Tämän vuoksi olisi selkeämpää puhua enemmän lääkkeiden päihdekäytöstä tai päihdyttävien lääkkeiden luvattomasta käytöstä kuin huumeiden käytöstä. (Tammi, Pitkänen & Perälä 2011, 53.) Vaikka huumausaineen määrittely on osoitetusti jokseenkin monimutkaista, käsitellään tässä tutkimuksessa selkeyden vuoksi kannabista sekä muita tällä hetkellä suomalaisessa lainsäädännössä laittomiksi huumausaineiksi määriteltyjä aineita huumeina. Näitä tutkimuksen aikaisia laittomia huumausaineita käyttäviä ihmisiä puolestaan käsitellään tässä tutkimuksessa huumeidenkäyttäjinä.

Kiellettyjen ja laillisten päihdeaineiden välinen, ajoittain muuttuva, erottelu voi tuoda herkästi mieleen erilaiset päiheteisiin kohdistuneet kieltolait ajan saatosta. Erityisesti alkoholin kieltolaki vuosilta 1919–1932 tuntuu iskostuneen syvälle suomalaisten mieliin, sillä käsiteltäessä kannabiksen kriminalisointia on erittäin yleistä rinnastaa se nimenomaan alkoholin kieltolakiin. Alkoholista puhuttaessa on tapana vedota niin sanottuun ensimmäisen ryyppyn myyttiin, jossa siis ensimmäisen ryyppyn alkoholia otettuaan henkilön uskotaan muuttuvan aivan eri ihmiseksi dramaattisin seurauksin (Nätkin 2016, 154). Tämä on vallan verrattavissa nykyisessä kannabiskeskustelussa kuultavaan porttiteoriaan, jossa siis uskotaan ensimmäisen huumeokeilun johtavan riippuvuuteen ja rappioon.

Sosiaalipoliitikko Ritva Nätkinin (2016, 156) mukaan saattaa olla, että kieltolaki olisi ollut keskeisesti murentamassa yhteisöllistä kontrollia ja aiheuttamassa vastenmielisyyttä ohjailua ja kontrollia kohtaan. Kun alkoholin kieltolain tavoitteena oli rakentaa raitis Suomi, jäi tämän

tavoitteen saavuttaminen kauaksi, sillä sen aikana laitton alkoholinkulutus sekä siitä aiheutuneet haitat vain lisääntyivät. Toisin sanottuna käytetyt aineet kovenivat, kun oli helpompi salakuljettaa viinaa kuin olutta tai viiniä, ja samaan aikaan rikollisuus sai rahoituksensa mustasta pörssistä. (Hämeen-Anttila 2013, 218–220.) Kaiken tämän voi tulkita osoittavan vastenmielisyyttä kontrollointia kohtaan. Samankaltaista kehityssuuntaa on nyt huomattavissa huumeiden kriminalisoinnin kanssa, joka on tuntunut vain lisänneen liian ankaraksi tulkitun päihdekontrollin vastustusta. Ikään kuin historia toistaisi itseään.

2.2 Kielteinen suhtautuminen kannabikseen

Suomalainen huumausainepolitiikka on pitkään ollut repressiivistä, huumeiden kokonaiskieltoon perustuvaa politiikkaa, jossa tiukkaa kontrollia perustellaan moraalisisilla, terveydellisillä ja yleiseen järjestykseen liittyvillä syillä (Kontula 1998, 182; sit. Tammi 2002, 256). On haluttu siis osoittaa, ettei huumeidenkäyttöä sallita yhteiskunnassa, ja on uskottu tämän ennaltaehkäisevän huumekekeilujen määrää.

Repressiivinen huumausainepolitiikka ei ole kuitenkaan aina ollut tyypillistä suomalaisessa lainsäädännössä, sillä vasta 1900-luvun jälkipuoliskolla on Suomessa alettu kriminalisoida kaikkien huumeiden käyttöä, osittain johtuen kansainvälisestä painostuksesta, ja osittain johtuen suomalaisen huumeekulttuurin muutoksesta. Huumeiden kulttuurihistoriaa käsitelleen *Trippi ihmemaahan* teoksen kirjoittaneen, kulttuurin- ja uskonnotutkija Jaakko Hämeen-Anttilan (2013, 224–225) mukaan tiukan kriminalisointipolitiikan seurauksena huumeiden käyttö on vain lisääntynyt, käytettävät aineet ovat koventuneet ja käyttäjät ovat ajautuneet yhä pahemmin yhteiskunnan ulkopuolelle. Ylipäätään huumeiden kriminalisointi on luonut pimeät markkinat, jotka tuottavat miljardeja rikolliseen toimintaan. On kuitenkin tärkeää hahmottaa suomalaisen huumausainepolitiikan kehitystä, koska kuten Hämeen-Anttila (2013, 226) sen ilmaisi, huumeiden näkeminen historiallista taustaa vasten auttaa meitä ymmärtämään nykyajan huumeepoliittistatilannetta paremmin ja kiihkottomammin.

Lisäksi on aiheellista pohtia, missä määrin käyttäjälle annettujen merkitysten taustalla esiintyy narkofobiaa eli asenteista, joukkoviestinnästä sekä yhteiskunnallisista toimista rakentunutta huumepelkoa. Narkofobialle on ominaista pelko huumeiden käytön seurauksista sekä torjuva suhtautuminen huumeiden käyttöön sekä huumeidenkäyttäjiin. Suurimmalla osalla narkofobisia asenteista omaavista ei ole omakohtaista kokemusta huumeisiin, mutta

osalla saattaa narkofobia kummuta lähipiirissä tapahtuneista ikävistä huumekokemuksista. Torjuva suhtautuminen huumeiden käyttäjiin lisää entisestään huumeidenkäyttäjien leimautumista ja vaikeuttaa ongelmakäyttäjien hoitoon hakeutumista, jonka lisäksi se vaikuttaa käyttäjien käsityksiin itsestään määrittäen käyttäjien identiteettiä samoin kuin patriarkaaliset asenteet naiseutta. (Seppä 1998.) Toisin sanottuna huumepelko saattaa osin kyteä kriminalisoivien asenteiden ja repressiivisen huumausainepolitiikan kannatuksen taustalla.

Kielteinen suhtautuminen kannabikseen sekä narkofobiset asenteet ovat siis peräisin vuosikymmeniä jatkuneesta kaikkien huumausaineiden kriminalisoinnista. Mutta koska tiukka huumekontrolli on aiheuttanut aineiden käytön lisääntymistä, käytettävien aineiden koventumista sekä käyttäjien ajautumista entisestään yhteiskunnan ulkopuolelle, herää kysymys, kauanko nykyisenkaltainen huumausainepolitiikka voi enää jatkua. Olisiko aika siirtyä ongelman kieltämisestä kohti ongelman hallitsemista?

2.2 Huomio käyttäjistä haittoihin

Niin kuin arvata saattaa, ei repressiivisen, kokonaiskieltoon perustuvan huumausainepolitiikan tehottomuus jäänyt yhteiskunnallisilta toimijoilta huomaamatta, sillä repressiivisen linjauksen jälkeen vallalle yhä vahvemmin nousi pragmaattisempi, haittojen vähentämiseen keskittyvä huumausainepolitiikka. Haittoja vähentävässä huume politiikassa huumeiden käyttöä pidetään ongelmana, mutta myös ilmiönä, jota väistämättä esiintyi postmoderneissa yhteiskunnissa, jonka lisäksi huumeiden käytön estämisen nähdään olevan epärealistinen tavoite (Waal 2000, 20; sit. Tammi 2002, 255). Sen sijaan tavoitteeksi asetetaan huumeiden käytön yksilölle, yhteisölle ja yhteiskunnalle aiheuttamien haittojen pitäminen mahdollisimman vähäisinä (Saarto 1999; Weiker ym. 1999; sit. Tammi 2002, 256). Muun muassa huumeiden käytön valvotut piikitystilat edustavat haittojen vähentämisen politiikkaa. Haittojen vähentämisen politiikka liittyy lisäksi kansanterveysnäkökulmaiseen huume poliittiseen strategiaan, jossa ensisijaisena sääntelyn kohteena ovat siis huumeisiin liittyvät terveyshaitat ja -riskit (Tammi 2007, 7).

Sen lisäksi, että repressiivinen linjaus koetaan tavoitteiltaan epärealistiseksi, koetaan sen aiheuttavan niin sanottua turhaa kärsimystä etenkin huumeiden ongelmakäyttäjille.

Antropologi Philippe Bourgois (2009) on Lepon ja Perälän (2022, 46–50) mukaan todennut

yhteiskunnan instituutioiden asettavan päihdeongelmaisia ihmisiä turhaa kärsimystä tuottaviin tilanteisiin, joissa apu jää sitä tarvitsevilta saamatta johtuen yhteiskunnallisista asenteista ja huonolaatuisista palveluista. Lisäksi huumeongelmien yhteiskunnalliset taustasyynä kuten lapsuuden traumat tai yhteiskunnallisen rakennemuutoksen aiheuttama työttömyys jäävät käsittelemättä, kun ongelmista syytetään ainoastaan huumeita tai niitä käyttäviä ihmisiä. Tällainen kärsimys olisi vältettävissä, mikäli avun ja tuen saamista helpotettaisiin, palveluiden tasoa nostettaisiin ja huumeongelmaisten ihmisten ihmisarvoa ja oikeuksia kunnioitettaisiin enemmän.

Kannabiksen käyttämisen nähdään siis aiheuttavan yhä enemmän sosiaalisia ongelmia, joihin yhteiskunnan tulisi erilaisin sosiaali- ja terveydenhuolto-ohjelmin puuttua, jotta käytöstä aiheutuvat haitat voisivat jäädä yksilön ja yhteiskunnan kannalta mahdollisimman vähäisiksi. Taustalla tässä sosiaalisen haitan merkityksenannossa on halu välttää nykyisestä kriminalisointipolitiikasta käyttäjälle aiheutuva kärsimys, jonka koetaan olevan turhaa. On kiinnostavaa pohtia, kuinka paljon sosiaalista haittaa painottava, kansanterveysajatteluun pohjautuva kasvava trendi tulee jatkossa näkymään kannabispoliittisessa keskustelussa ja käyttäjälle annetuissa merkityksenannoissa.

2.3 Ristiriitainen suhtautuminen käyttäjään

Viime vuosina huumausainepolitiikka on ollut mielenkiintoisessa tilassa, kun yhtä aikaa on yritetty sekä vähentää haittoja että tiukasti rajoittaa huumeiden käyttöä. Toisin sanottuna suomalainen huumausainepolitiikka on ollut varsin fragmentoitunutta eli pirstaloitunutta. Eritoten tämä asetelma on ollut mielenkiintoinen käyttäjälle annettujen merkitysten näkökulmasta: nähdäänkö käyttäjä rangaistavana kriminaalina vai uskotaanko, että häntä tulee tukea huolimatta siitä, jatkaako hän huumeiden käyttöä vai ei. (Tammi 2002, 263.) Tässä tutkimuksessa pohditaan tätä huumeepolitiikan fragmentoitumista ja sen yhteyttä käyttäjälle annettuihin merkityksiin.

Tuukka Tammi havainnoi hyvin päihdepolitiikan tavoitteita esityksessään Humaania päihdepolitiikkaa ry:n vuonna 2019 järjestämässä *Huumeepolitiikkaa. Nyt* -seminaarissa, että länsimaat ovat karkeasti otettuna jaettavissa huumeepolitiikan malliensa perusteella ”War on Drugs” ja ”War on Harm” -malleihin. Ensimmäinen perustuu kovaan rangaistuskeskeisyyteen ja sotaretoriikan käyttöön, ja jälkimmäinen haittoja vähentävään sosiaali- ja terveyspolitiikkaa

hyödyntävään malliin. Käytännössä siis länsimaiset maat eroavat huume politiikoissaan lainvalvonnan, hoidon, ennaltaehkäisyn ja haittojen vähentämisen suhteellisissa painotuseroissa. Tammen mukaan Suomi edustaa näiden mallien välimuotoa, kun tavoitteena on kyllä haittojen vähentäminen, vaikka myös lainvalvonnan rooli on edelleen keskeinen. (Humaania Päihdepolitiikka ry 2020.) Toisin sanottuna Tammi kuvaa Suomen huumausaine politiikan fragmentoitumista tällä repressiivisen sekä haittojen vähentämisen politiikan poliittikkayhdistelmällä eli huumausaine poliittisten tavoitteiden ja linjausten pirstaloitumisella.

Kannabiksen käyttäjän ristiriitainen merkityksellistäminen on lisäksi yhdistettävissä sosiologi ja kriminologi David Garlandin (2001, 142–145) minuuden ja toiseuden kriminologian käsitteisiin. Hän määrittelee Törrösen (2004, 227) teoksessa, että minuuden kriminologiassa säätelyn kohde pyritään integroimaan erilaisin yhteisöohjelmin takaisin kiinni yhteiskunnan normaaliin elämänmenoon, eli se on niin sanottu sopeuttava reaktio yhteiskunnan sosiaalisiin ongelmiin. Esimerkiksi käyttäjien tukeminen erilaisin sosiaali- ja terveydenhuolto-ohjelmien on osoitus pyrkimyksestä auttaa käyttäjää pääsemään takaisin yhteiskunnan normalisoituun elämäntyyliin kiinni ja eroon kannabiksen käytöstä. Ylipäätään minuuden kriminologian voi nähdä ponnistavan hyvinvointivaltion instituutioista. Toiseuden kriminologiassa puolestaan säätelyn kohde pyritään eristämään yhteiskunnasta erilaisin valvontaa hyödyntävin ja rankaisevin tekniikoin. (Garland 2001; sit. Törrönen 2004, 227.) Esimerkiksi käyttäjien rankaiseminen sakko- tai vankeustuomioin ja ylipäätään viranomaisten harjoittama huumausaineiden nollatoleranssi politiikka edustavat toiseuden kriminologiaa.

Kaiken kaikkiaan käyttäjään kohdistuvat merkityksenannot ovat olleet viime aikoina varsin fragmentoituneita eli pirstaloituneita. Tämä on ollut innoittamassa myös tämän tutkimuksen tekemistä, sillä on kiintoisaa pohtia, miten käyttäjälle annetut merkityksenannot sijoittuivat suhteessa toisiinsa: koettaanko enemmän tarvetta auttaa käyttäjää integroitumaan takaisin yhteiskunnan elämänmenoon vai koettaanko tarvetta eristää hänet yhteiskunnasta. Joka tapauksessa kannabispoliitiikan ja käyttäjälle annettavien merkityksenantojen pirstaloitumisen voi nähdä olevan yhteydessä postmodernin kulttuurin, vastakkainasettelun ja populismin nousun aikakauteemme. Mitä pirstaloituneempi yhteiskuntamme on, sitä pirstaloituneempia voimme olettaa kannabispoliittisten mielipiteidemmekin olevan.

3 Tutkimusasetelma

3.1 Tutkimuskysymyksen ja -aineiston esittely

Tämän tutkimuksen tutkimuskysymys on “millaisia merkityksiä kannabiksen käyttäjälle annetaan kannabispoliittisissa keskusteluissa”. Tutkimuksen aineistona toimii kaksi nettikeskustelua, joista etsitään kyseisiä erilaisia merkityksenantoja. Ensimmäinen nettikeskustelu on Helsingin sanomien mielipidekirjoituksen ”Kannabiksen käyttö laukaisi lapsellani skitsofrenian” (13.9.2021) osakseen saama kommenttikentän keskustelu, jossa on yhteensä 83 kommenttia. Lopulliseen tutkimusaineistoon niistä rajautui mukaan 34 kommenttia. Toinen aineisto on Ylen mielipidekirjoituksen ”Martti Mörttisen kolumni: Cannabis – aika valita pienemmän pahan tie” (28.9.2021) kommenttipalstan keskustelu, joka koostuu 337 kommentista, joista tutkimusaineistoon mukaan rajautui 95 kommenttia. Yhteensä tutkimusaineistossa on siten 129 kommenttia.

Rajausten periaatteena oli jättää tutkimusaineiston ulkopuolelle kommentit, jotka olivat joko tutkimuskysymyksen kannalta epärelevantteja tai muuten kirjoitustyyliinsä vuoksi kelvottomia. Kommentit, jotka eivät vastanneet tutkimuskysymykseen, käsittelivät joko mielipidekirjoituksen kirjoittajan arvostelua tai sen alustan arvostelua, jolle mielipidekirjoitus oli kirjoitettu. Lisäksi epärelevantteja kommentteja olivat kannabispoliitikkaa vain todella neutraalilla ja yleisellä tasolla käsittelevät kommentit sekä kommentit, jotka keskittyivät muiden kommentoijien haukkumiseen. Ylipäätään todella epäasialliset ja loukkaavat kommentit karsiutuivat tutkimusaineistosta pois. Kelvottomaksi laskettiin kommentit, jotka olivat vain muutaman sanan mittaisia, runsaasti kirjoitusvirheitä sisältäviä tai niin epäselviä tai järjettömiä, että niiden viestinnän anti jäi köyhäksi.

Helsingin sanomien mielipidekirjoituksen kommenttikentän keskustelu erosi Ylen kolumnistin mielipidekirjoituksesta siinä mielessä, että Helsingin sanomien käyttäjien oli täytynyt kommentoida mielipidekirjoitusta oman käyttäjätunnuksensa kautta eli omalla nimellään. Koska tämä poisti anonymiteettinä kommentoimisen mahdollisuuden, voi tällä nähdä olleen vaikutusta kommenttipalstan puheenvuorojen tyyliin, joka olikin varsin muodollinen, asiallinen ja paikoin varovaisen objektiivinen. Lisäksi yleisesti ottaen Helsingin sanomien kuvaillaan olevan melko pääkaupunkilainen lehti, jonka koetaan kuvastavan eniten pääkaupunkilaisten ajatuksia.

Ylen kommenttipalstalla keskusteluun osaa ottaminen oli mahdollista itse valitsemansa nimimerkin kautta. Lähes joka ikinen kommentoija hyödynsi tätä ja säilytti samalla anonymiteettinsä, millä oli vaikutusta myös yleiseen kommentoinnin tasoon ja tyyliin. Kommentit olivat selvästi Helsingin sanomien kommentteja kärkkäämpiä, provosoivampia ja epäasiallisempia. Lisäksi yleisesti ottaen Ylen kuvaillaan olevan varsin valtakunnallinen informaatiolähde, jonka koetaan kuvastavan valtakunnallisesti suomalaisten ajatuksia. Tämä valtakunnallisuus yhdessä Helsingin sanomien pääkaupunkilaisuuden kanssa muodostui keskeiseksi syyksi sille, miten tämän tutkimuksen tutkimusaineistot valittiin. Eli koettiin, että Yle yhdessä Helsingin sanomien kanssa muodostivat riittävän kattavan kuvauksen koko suomalaisen yhteiskunnan asenneilmapiiristä, minkä vuoksi juuri ne valikoituivat tämän tutkimuksen tutkimusaineiston lähteiksi.

Alustojen kommenttien tyylien voi nähdä eroavan toisistaan nimimerkkieroavaisuuden lisäksi siinä, että itse mielipidekirjoitustenkin tyylit poikkesivat paljon toisistaan. Helsingin sanomien mielipidekirjoitus asettui vastustamaan kannabiksen vapauttamista, mutta tekemällä sen provosoimattomasti. Ylen kolumnisti, Martti Mörttinen puolestaan oli tarkoituksellisesti valinnut kärjistetyn kannabista puoltavan kannan sekä provosoivan kirjoitustyylin, joka selvästi resonoi kommentoijissa antaen heillekin puhtia värikkäisiin ilmauksiin. Molempien julkaisualustojen kirjoitustyylit olivat eduksi tämän tutkimuksen analyysin kannalta, koska ne antoivat kattavan kuvan sekä estottomista mielipiteistä kannabiksen käyttäjiä kohtaan että hillitymmistä mielipiteistä, joita aidosti uskallettiin omalla nimellä tuoda yhteiskunnallisessa keskustelussa julki.

3.2. Diskurssianalyysi tutkimusmenetelmänä

Tutkimusmetodina tässä tutkimuksessa käytettiin diskurssianalyysiä. Diskurssianalyysi on tutkimusmenetelmä, jolla tutkitaan kielenkäyttöä ja muuta merkitysvälitteistä toimintaa sekä analysoidaan, miten sosiaalista todellisuutta tuotetaan erilaisissa sosiaalisissa käytännöissä. Toisin sanottuna diskurssianalyysillä siis tarkastellaan vuorovaikutuksessa aktualisoituvien merkityssysteemien moninaisuutta. (Jokinen, Juhila & Suoninen 2016, 14–15.)

Merkityssysteemillä tarkoitetaan, että sosiaalinen todellisuus hahmottuu moninaisena, useiden keskenään kilpailevien tai rinnakkaisten systeemien kenttänä (Jokinen ym. 2016, 26.) Nimellä

merkityssysteemi puolestaan viitataan siihen, että erilaisten asioiden merkitysten koetaan muodostuvan suhteessa toisiinsa. Jokinen ym. (2016, 22) teoksen havainnollistavan esimerkin mukaan esimerkiksi värit saavat merkityksellisyytensä vasta niiden keskinäisen erottumisen kautta. Tässä tutkimuksessa merkityssysteemit muodostuvat siis erilaisten käyttäjään kohdistuvien puhetaipojen keskinäisistä eroavaisuuksista, jotka muodostavat keskenään kilpailevia diskursseja.

Diskurssi itsessään on Jokisen ym. (2016) määritelmän mukaan ”verrattain eheä säännönmukaisten merkityssuhteiden systeemi, joka rakentuu sosiaalisissa käytännöissä ja samalla rakentaa sosiaalista todellisuutta”. Diskurssianalyysi siis noudattaa näkökulmaltaan sosiaalista konstruktionismia, eli käsitystä kielenkäytöstä sosiaalisen todellisuuden rakentajana. Diskurssianalyysi valittiin tämän tutkielman tutkimusmenetelmäksi, koska se mahdollisti sosiaalisen todellisuuden laajemman hahmottamisen eli sen, millainen asenneilmapiiri kannabiksen käyttäjiä kohtaan 2020-luvun suomalaisessa yhteiskunnassamme vallitsee.

Diskurssianalyysi tutkimusmenetelmänä sisältää useita eri suuntauksia, joista tämä tutkimus sijoittuu edustamaan kriittisen diskurssianalyysin suuntausta. Kriittinen diskurssianalyysi pohjautuu ontologisen konstruktionismiin ja realistiseen sosiaaliseen ontologiaan. Konstruktionismin mukaan siis maailma voidaan rakentaa ja konstruoida puheessa ja kirjoituksessa monella eri tavalla. Lisäksi tekstien ja sosiaalisen toiminnan ulkopuolella on määritelty olevan ontologinen todellisuus, johon kuuluu esimerkiksi ajattelun ja käyttäytymisen biologinen perusta. Tästä ontologisesta todellisuudesta tuleva tieto merkityksellistyy vasta puheen ja tekstin kautta. Yhteiskunnan ja kulttuurin jäsen toimiikin ontologisten diskurssien ympäröimänä: hän käyttää niitä itse sosiaalisessa toiminnassaan sekä rakentaa omaa identiteettiään niillä. Lisäksi ontologisten diskurssien taustalta voi löytää yhteiskunnan instituutioiden vaikutuksen. Ontologiset diskurssit osallistuvat näin ylläpitämään olemassa olevia valtasuhteita. Kriittisellä diskurssianalyysillä siten tutkitaan, miten diskurssit vahvistavat, vaientavat tai ajavat tiettyjen instituutioiden kantaa - ketä diskurssit niin sanotusta hyödyttävät. (Jokinen & Juhila 2016, 300–303.)

Toisin sanottuna diskurssit heijastavat instituutioiden ja vallan jatkuvuutta, ja ihmiset tulevat puheessa ja tekstissä diskursseja käyttäessään uusintaneeksi vallitsevia materiaalisosiaalisia rakenteita tai muuttaneeksi niitä toisenlaisiksi. Lisäksi on aiheellista mainita kriittisen

diskurssianalyysin pohjautuvan erityisesti valtaan ja tietoon perehtyneeseen ranskalaisfilosofi Michel Foucault'n (1982, 225) oivallukseen siitä, kuinka vallalla ja vastarinnalla on tapana kulkea käsi kädessä. Kriittisen diskurssianalyysin päämäärä onkin tehdä valtasuhteet näkyviksi, kyseenalaistaa itsestään selvinä otettuja ontologisia diskursseja ja tehdä tilaa vaihtoehtoisille diskursseille ja tiedolle. (Jokinen & Juhila 2016, 300–303 vrt. Burr 1995, 85–89; Parker 1992, 17–42.)

Tässä tutkimuksessa lähdettiin käytännössä liikkeelle jaottelemalle käyttäjälle annettuja lukuisia erilaisia merkityssystemeja erilaisiin kategorioihin, joista lopulta muodostui neljä päädiskurssia, joilla kannabiksen käyttäjää merkityksellistettiin ja sosiaalista todellisuutta rakennettiin eri tavoin. Diskurssien välisten määrällisten suhteiden hahmottamisen jälkeen tutkimuksessa peilattiin saatuja diskursseja teoreettisena viitekehyksenä toimineeseen lähdekirjallisuuteen. Määrällisesti jaotelluiden diskurssien ja niiden aladiskurssien pohjalta muodostettiin taulukko, joka helpotti tutkimustulosten systemaattista hahmottamista. Lopulta tehdyt tutkimustulokset yhdistettynä teoriaan kirjoitettiin auki tutkimuksen analyysi- ja tulosluvussa, joiden syvällisempi tulkinta jatkui vielä johtopäätösluvussa.

Kokonaisuutena tutkimustuloksena saadut neljä diskurssia ja yhdeksän aladiskurssia loivat kuvaa kannabiksen käyttäjään kohdistuvasta asenneilmapiiristä 2020-luvun suomalaisessa yhteiskunnassa. Kriittisen diskurssianalyysin ja foucaultlaisuuden mukaisesti tutkimuksessa havainnointiin, minkä instituutioiden vaikutus ja valta diskurssien taustalta hahmottui esille. Toisin sanottuna samalla kun pohdittiin käyttäjälle annettujen merkitysten välisiä valtasuhteita, pyrittiin myös tekemään erilaisten yhteiskunnallisten instituutioiden välisiä valtasuhteita näkyviksi.

4 Neljä tapaa merkityksellistää käyttäjä

Tutkimusaineiston puheenvuorot jaettiin neljään eri diskurssiin, jotka koostuivat yhteensä yhdeksästä aladiskurssista. Tuloksena syntyi siis neljä eri tapaa, joilla merkityksellistää kannabiksen käyttäjää. Alapuolen taulukossa on kyseiset analyysitulokset systemaattisesti lueteltuina.

Päädiskurssien numerointi	Diskurssin nimi	Puheenvuorojen määrä
1.	Kannabiksen käyttäjä on sairas	23 puheenvuoroa
1.1	Ongelmat kannabiksen seurauksena	19 puheenvuoroa
1.2	Kannabis ongelmien seurauksena	4 puheenvuoroa
2.	Kannabiksen käyttäjä on rikollinen	29 puheenvuoroa
2.1	Kannabiksen käyttö on turmiollista	20 puheenvuoroa
2.2	Kannabiksen käyttö on vain rikollista -kehäpäätelmä	9 puheenvuoroa
3.	Kannabiksen käyttö aiheuttaa sosiaalista haittaa	30 puheenvuoroa
3.1	Kannabiksen käyttö on välttämätön paha	10 puheenvuoroa
3.2	Kannabiksen käyttäjät ovat petettyjä	16 puheenvuoroa
3.3	Kannabiksen käyttö on stigmatisoitua	4 puheenvuoroa
4.	Kannabiksen käyttäjä on viihdekäyttäjä	47 puheenvuoroa
4.1	Kannabiksen käyttö on yksilönvapaus	27 puheenvuoroa
4.2	Kannabiksen käyttäjät ovat päihdevalistuksen uhreja	20 puheenvuoroa
Yht.	4 diskurssia ja 9 aladiskurssia	129

19 % tutkimusaineiston puheenvuoroista merkityksellisti kannabiksen käyttäjää ensisijaisesti addiktina, jolla kannabiksen käyttämisen nähtiin korreloivan sairauden eli addiktion syntymiseen (diskurssi 1). Ylipäätään kannabiksen käyttämisen selittäminen addiktiona ja

sairautena on yksi yleisin keino selittää yksilön huumeiden käyttöä. Tällöin koetaan, että yksilö on sairas eikä vastuullinen teoistaan, vaan pikemminkin avun ja terapian tarpeessa oleva. (Partanen 2002.) Näiden merkityksenantojen taustalta oli vahvasti löydettävissä terveydenhuoltojärjestelmien sekä sosiaalipoliittisen tiedotuksen vaikutuksia mielipiteiden muodostukseen.

Oli varsin yleistä kokea erinäisten yksilön ongelmien syntyneen kannabiksen käytön seurauksena. 15 % tutkimusaineiston puheenvuoroista pitikin ongelmien kuten psyykkisten, fyysisten tai sosiaalisten ongelmien syntymistä kannabiksen käytön seurauksena (diskurssi 1.1). Alapuolen puheenvuoro kuvastaa, kuinka kannabiksen käytön koettiin aiheuttaneen riippuvuutta, psykoosia, vainoharhaa sekä ongelmia arkeen ja töissä käymiseen:

”itse olen läheltä kyllä nähnyt kuinka puhkeaa sitä psykoosia, vainoharhaa ym.- - Voin kyllä sanoa ettei ole mitään kaunista ja mieltä ylentävää katsottavaa, kun ns. normityössä käyvistä tulee polttelun myötä riippuvaisia ja mielenterveys järkkyy ja töihin mennään jopa pössypäissä. - -”

(101. Puheenvuoro – Yle)

Kiinnostavaa oli, että ongelmia kannabiksen käytön seurauksena kuvailtiin puheenvuoroissa katastrofiajattelun elkein, eli melkeinpä kaikkia mahdollisia ongelmia koettiin väistämättä seuraavan kannabiksen käytöstä. Melkeinpä tämä katastrofiajattelumaisuus loi epärealistisen ja raskaan sävyn ongelmia käytön seurauksena käsitelleisiin puheenvuoroihin.

Sen sijaan vastakkainen näkemys kannabiksen korrelaatiosta sairauteen oli nähdä kannabiksen käytön olevan psyykkisten, fyysisten tai sosiaalisten ongelmien seurausta (diskurssi 1.2). Vain 3 % tutkimusaineiston puheenvuoroista koki käytön olevan itselääkintää, jolla pyrittiin lääkitsemään syvempiä taustalla olevia ongelmia kuten mielenterveysongelmia:

”Vakaville mielenterveysongelmille alttiit ovat luonnollisesti taipuvaisempia päihteiden ongelmakäyttöön. - - Juurikin siitä syystä, että vakavat mielenterveysongelmat johtavat usein päihdeaddiktioon, pidän addiktien rankaisemista erityisen raukkamaisena tekona. Siinä potkitaan moraalisen paatoksella päähän kaikkein heikoimpia.”

(21. puheenvuoro – HS)

Yläpuolen Helsingin sanomien kommenttipalstalta esiin nostettu puheenvuoro kuvastaa sympatisoivaa suhtautumista kannabiksen käyttäjään. Erityisesti ilmaus “potkitaan moraalaisella päätöksellä päähän kaikkein heikoimpia” tuntuu tiivistävän tämän merkityksenannon myötätuntoisuuden käyttäjää kohtaan. Kuitenkin puheenvuorossa yhdistetään kannabiksen käyttö ennen kaikkea ongelmallisuuteen, tässä tapauksessa mielenterveysongelmiin, minkä vuoksi merkityksenannossa on sympaattisuudestaan huolimatta edelleen varsin raskas suhtautumistapa kannabiksen käyttäjään, eikä esimerkiksi viihdekäytön mahdollisuutta oteta huomioon lainkaan.

Toisaalta sairautta korostavan merkityksellistämistavan rinnalla kulki käyttäjän pitäminen ennen kaikkea rikollisena ja rangaistava toimijana (diskurssi 2). Yhteensä 22 % puheenvuoroista sisälsi rikolliseksi merkityksellistämistä. Taustalta puheenvuoroissa oli selvästi havaittavissa suomalaisen rajoittavan eli repressiivisen päihdepolitiikan ja –valistuksen vaikutus sekä Tammen “War on Drugs” -huumepoliittisen ajattelumallin vaikutus. Ensinnäkin 15 % puheenvuoroista koki käyttämisen olevan turmiollista, typerää ja jopa moraalitonta toimintaa, joka laiminlöi yksilön yhteiskuntavastuuta (diskurssi 2.1). Käyttäjän nähtiin olevan jopa vakavasti otettava uhka, joka rikkoi yhteiskuntajärjestyksen eli aiheutti kaaoksellisuutta, epäjärjestyttä tai muun rikollisuuden lisääntymistä yhteiskunnassa. Muun muassa käyttäjän arveltiin rötöksiä tekemällä rahoittavan huumeharrastuksensa tai muutoin kuormittavan laittomuuksillaan yhteiskunnan instituutioita, minkä vuoksi kannabiksen kriminalisoinnin uskottiin olevan perusteltua. Koettiin, että yksilön oli kannettava vastuu omasta laittomasta toiminnastaan, eikä valittaa kannabiksen käytön seuraamuksista:

“-- käytöstä aiheutuvat rikosrekisterimerkinnät ovat täysin omaa syytä. On siis aivan turha itkeä sitä, jos joku opiskelu- tai työpaikka jää haaveeksi. Jos arvostelukyky ei riitä siihen, että pysyy erossa LAITTOMISTA päihhteistä, niin henkilö on silloin sopimaton noihin tehtäviin.”
(87. Puheenvuoro – Yle)

”Vaikka kannabis olisikin laillista ei se poistaisi käyttäjien tarvetta hankkia rahat siihen rikoksia tekemällä.”
(27. Puheenvuoro – HS)

Käyttäjän merkityksellistämistä rikolliseksi perusteltiin myös ihan vain sillä, että käyttäjä oli rikkonut huumausainelakia eli tehnyt kriminalisoitavan teon (diskurssi 2.2). Voidaan puhua

eräänlaisesta “rikollinen on vain rikollista” -kehäpäätelystä. Tämä on tähdellinen esimerkki “War on Drugs” -ajattelumallin ja perinteisen päihdevalistuksen omaksumisesta omaan ajatteluun.

”- - laillistetaan nyt rikoksina pidettävät teot, niin rikosten määräkin vähenee. Samalla logiikallahan mikä tahansa rikos muutetaan sallituksi.”

(47. Puheenvuoro – Yle)

Puheenvuorossa oikein ihmetellään, mikä logiikka olisi ylipäätään laillistaa rikoksina pidettävät teot, eikä siis lainkaan pureuduta syvemmin pohtimaan syitä, miksi joitakin tekoja pidetään tai ei pidetä rikollisina. Puheenvuoroja, joissa “rikollista toimintaa pidettiin vain rikollisena” oli tutkimusaineistosta yhteensä 7 %. Ylipäätään kuitenkin kaikissa rikospainotteisissa merkityksenannoissa oli edelleen todella raskas suhtautuminen käyttäjään.

Käyttäjää sairaana tai rikollisena merkityksellistävää lähestymistapaa kevyempi lähestymistapa oli kokea, että kannabiksen käyttö ensisijaisesti aiheuttaa sosiaalista haittaa yhteiskuntaan (diskurssi 3). Näissä puheenvuoroissa keskityttiin käsittelemään käytöstä aiheutuvia haittoja kuten terveyshaittoja, mielenterveyspalveluiden tarvetta sekä järjestyshäiriöitä. Merkityksenantojen taustalla vaikutti haittoja vähentävän eli “harm reduction” -huumausainepolitiikan ajatus, sekä Tammen “War on Harm” -huumausainepoliittinen malli ja THL:n virallinen kanta huumausainepolitiikkaan. Yhteensä 23 % tutkimusaineistosta oli sosiaalisen haitan kannalla. Yleistä oli perustella näkökulmaa sillä, että cannabis on välttämätön paha, josta yhteiskunta voisi myös hyötyä, etenkin taloudellisesti (diskurssi 3.1). Lisäksi pidettiin naiivina ajatella, että kannabiksen kriminalisoinnilla voitaisiin kontrolloida kannabiksen käyttöä, minkä vuoksi tulisikin keskittyä realististen hyötymisvaihtoehtojen tuumaamiseen.

“Kannabista EI enää voi laittaa takaisin pulloon, se ei vain onnistu. Sen saatavuus on niin helppoa ja laajaa. Nyt jää jäljelle enää laillistamisen suunnitelmallinen tie, että edes verohyödyt saadaan maksimoitua - -.”

(15. Puheenvuoro – HS)

Lisäksi käyttäjälle osoitettiin paljon myötätuntoa, sillä hänen koettiin jo kärsineen liikaa yhteiskunnan stigmatisoinnista ja päihdepolitiikan kriminalisoinnista (diskurssi 3.2).

Dekriminalisoinnin, depenalisoinnin ja laillistamisen vaihtoehdot pyörivät myös paljon esillä, sillä näillä poliittisilla vaihtoehdoilla koettiin voitavan poistaa päihdepolitiikan pettämän käyttäjän kokemaa kärsimystä eli Philippe Bourgoisinkin (2009) määrittelemää turhaa kärsimystä.

“- - status yleisesti jossain määrin tuomittuna asiana, jota kuitenkin hämmästyttävän moni käyttää, hankaloittaa hoitoon hakeutumista. - - Ongelmia on vain vaikea ratkaista, jos niistä ei voi avoimesti keskustella julkisuudessa. - - osa lääkäreistä luokittelee ihmisen säälimättä narkkariksi, jos terveystiedoissa on maininta kannabiksen käytöstä, eikä ota potilasta vakavasti. - - kannabiksen käytöstä aiheutuu työssäkäyvillekin ihmisille alituinen syrjäytymisuhka jos siitä jää kiinni - -”

(22. Puheenvuoro – HS)

Esimerkkipuheenvuorossa näkyy, miten käyttäjää säälittiin siitä, miten hän kärsi muun muassa kannabiksen tabumaisesta luonteesta, terveydenhuollossa kohdatusta stigmatisoinnista ja syyllistämistä sekä jopa syrjäytymisuhasta. Tosin mielenkiintoista oli myös, kuinka yleistä oli osoittaa sympatiaa käyttäjää kohtaan, mutta samalla myös tehdä pesäeroa itsensä ja käyttäjien välille (diskurssi 3.3). Oli esimerkiksi loogista, että Helsingin sanomien kommenttipalstan kommentoijat halusivat omalla nimellään kommentoidessaan tehdä pesäeroa käyttäjiin, mutta oli kiehtovaa ja yllättävääkin, että myös Ylen kommenttikentässä anonyymiudesta huolimatta tätä tarvetta esiintyi:

“Maahamme tarvitaan realismia päihdekoulutukseen ja - lainsäädäntöön. Päihteiden ongelmia ei voi poistaa kieltämällä - - Fiksu ihminen jättää päihteet minimiin, itsellä menee nykyisin enää punaviinilasi tai olut silloin tällöin ruoan tai hyvän seurauksen kanssa.”

(99. Puheenvuoro – Yle)

Yläpuolen puheenvuoron voi tulkita olevan osaltaan osoitus stigmatisoiduksi tulemisen pelon syvyydestä ja sen aiheuttaman häpeän määrystä. Puheenvuoron pitäjän mukaan “fiksu ihminen”, kuten hän itse, jättää kaikki päihteet minimiin, mutta voi samalla kyllä sääliä näitä ilmeisesti “tyhmiä ihmisiä”, jotka kamppailevat päihdeongelmien kanssa.

Selkeästi käyttäjää kriminalisoivaa tai medikalisoivaa tai sosiaalista haittaa painottavaa merkityksenantoa kevyempi käyttäjän merkityksellistäminen oli pitää häntä pelkästään

harmittomana viihdekäyttäjänä (diskurssi 4). 26 % tutkimusaineiston puheenvuoroista merkityksellisesti käyttäjää viihdekäyttäjäksi ja näin ollen suhtautui käyttäjään myönteisemmin, käyttöön kiihottomammin, ja kokien tarvetta todistaa kannabiksen vastustajien mielipiteitä vääriksi. Lisäksi yksilönvapautta painotettiin ylitse yhteiskuntavastuun tärkeyden (diskurssi 4.1). Koettiin, että yksilöllä tulisi olla valta päättää, mitä päihteitä kehoonsa laittaa ilman, että yhteiskunta pyrkii rangaistuksin estämään ja kieltämään sitä. Koettiin kummalliseksi, että yhteiskunnalla on valta päättää päihteiden käyttämisen rikollisuudesta:

“Minkään päihteen käytön kieltäminen ei ole yhteiskunnallinen kysymys - - Yksittäisen ihmisen rankaiseminen siitä, mitä hän omaan kehoonsa päättää laittaa, ei kuitenkaan ole yhteiskunnan asia, vaan ihmisoikeusrikos.”

(65. Puheenvuoro – Yle)

Yläpuolen esimerkin kaltainen yksilönvapauden painottaminen on ilmiö, jota on alati alkanut enemmän esiintyä yhteiskunnassa, jopa siinä mittakaavassa, että voidaan puhua riskiyhteiskunnasta, jossa kaikilla tulisi olla vapaus ottaa riskejä elämässään. Kannabiksen käyttämisen koettiin olevan riski siinä missä muidenkin päihteiden käyttämisen: riski, jonka ottamisesta jokaisen tulisi itse saada päättää. Kannabiksen käyttämistä pidettiin joko suhteellisen vaarattomana verrattuna alkoholin tai muiden päihdyttävien aineiden käyttämiseen, tai sitten koettiin kannabiksen käyttäjien olevan samanlaisia kuin muiden päihteiden käyttäjät, ei parempia tai huonompia, ei moraalittomampia eikä rikollisempia. Usein näissä päihdevertailuissa tuotiin esille esimerkkipuheenvuoron kaltaisia omakohtaisia kokemuksia muiden päihteiden aiheuttamista haitoista, joiden vuoksi esimerkiksi alkoholin ei koettu olevan lainkaan kannabista parempi vaihtoehto:

“Milloin vain olisin katsellut mieluummin isääni kannabiksen aiheuttamassa muuntuneessa tajunnan tilassa ne muutamat kerrat per vuosi, kun aggressiivisena ja alkoholiongelmaisena.”

(70. Puheenvuoro – Yle)

Aineistosta löytyi jopa puheenvuoroja, joissa uskallettiin tuoda esille oma kannabiksen käyttäminen (diskurssi 4.2). Koska kuten Hakkarainen ja Karjalainen (2017, 19) sen totesivat, kannabiksen käyttäminen ja kokeileminen ovat lisääntymässä voimakkaasti yhteiskunnassamme, joten olisi ollut merkillistä, mikäli omaa käyttämistä esiin tuovia merkityksenantoja ei olisi ollut aineistossa lainkaan. Korostettiin kannabiksen käyttämisen

harmittomuutta ja kerrottiin, ettei kannabiksen käyttö ollut aiheuttanut puheenvuorojen kirjoittajille lainkaan ongelmia. Toisaalta koettiin tarvetta ivata kannabiksen vastustajia ja heidän argumenttejaan typeriksi, aivopestyiksi, naurettaviksi tai muutoin naiiveiksi. Vain 10 % tutkimusaineiston puheenvuoroista uskalsi paljastaa olevansa “harmittomia pösyttelijöitä” tai suoranaisesti ivata käyttämisen vastustajia:

“- - savupäissään kiinnostaa enintään haukata jotain herkkua keittiössä ja mennä sitten saunan kautta poreammeeseen kuuntelemaan Pink Floydia.”

(108. Puheenvuoro – Yle)

“Kannabiksen vastustajat eivät keskustele faktoilla, vaan tunteella. - - Tämän vuoksi kannabiksen puolustaminen faktoilla julkisessa keskustelussa on yhtä helppoa, kuin pelata pulun kanssa shakkia.”

(74. Puheenvuoro – Yle)

On mielenkiintoista, kuinka vain muutama puheenvuoron pitäjä sivuten paljasti oman kannabiksen käyttönsä tai avoimesti asettui vastustamaan kannabiksen vastustajien mielipiteitä. Tämän tuloksen mukaan suomalaisessa yhteiskunnassa ei kannabiksen käyttöä normalisoiva puhetapa olisi edelleenkään kovin yleistä. Mutta toki tähänkin tulokseen vaikutti moni tekijä kuten aineiston rajallisuus tai sen kontekstuaaliset tekijät kuten tutkimusaineistona toimineiden alustojen, Ylen ja Helsingin sanominen, vaikutus puheenvuorojen luonteeseen ja määrään.

Kannabiksen vastustajien syynäämisen sijaan oli kovin tavallista myös keskittää kritiikki yhteiskunnallisia instituutioita vastaan. Koettiin, että päihdepolitiikka ja –valistus olivat ahdistaneet kannabiksen käyttäjiä nurkkaan aiheuttomasti jo pitkän aikaa aiheuttaen heille turhaa kärsimystä stigmatisoinnin, kriminalisoinnin ja moralisoinnin muodoissa. Käyttäjän nähtiin olevan ikään kuin päihdevalistuksen aivopesun uhri. Puheenvuoroissa ivattiin joko suoraa suomalaisen päihdepolitiikan toimia, taikka sen aiheuttamaa “moraalipaniikkia” kansalaisissa.

“Olen sitä mieltä että kannabiksen vastustaminen on pelkkää moraalipaniikkia. On uskottu kaikki tarinat siitä miten taivas romahtaa niskaan kun tämä rikollinen ja kielletty aine sallitaan. - -”

(39. Puheenvuoro – Yle)

“- - Vielä 90-luvun lopulla peruskoulun huumevalistus oli lähinnä uskovaisten järjestämää pelottelua helvettiin joutumisesta, kun kannabiksen polttaminen on vienyt katuojaan heroiinipiikki hihassa.”

(142. Puheenvuoro – Yle)

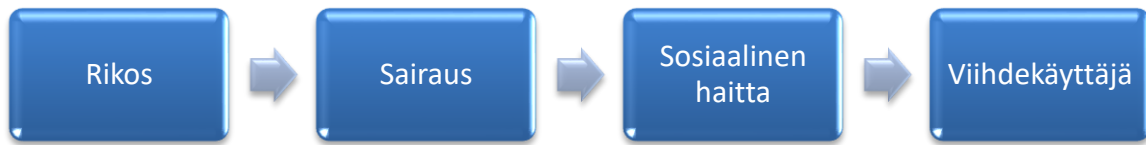
Syytettiin sitten instituutioita tai yksittäisiä ihmisiä, oli käyttäjää viihdekäyttäjänä puoltavien mielipiteiden taustalta hahmotettavissa turhautumista ja suoranaista patoutunutta kipuilua sekä Nätkinin (2016, 156) kuvaamaa vastenmielisyyttä kontrollia ja ohjailua kohtaan, mikä vaikuttaisi olevan tulosta juuri pitkään jatkuneesta käyttäjän kriminalisoinnista ja moralisoinnista. Olisi mielenkiintoista jatkossa tutkia enemmänkin, miten paljon ja kuinka pitkäkestoisia vaikutuksia päihdepolitiikalla voi olla kannabiksen käyttäjien minäkuvaan tai psyykkiseen hyvinvointiin.

Kaiken kaikkiaan käyttäjän merkityksellistämistavat olivat melko tasaisesti keskenään jakautuneita, mikä osoittaa suomalaisen kannabispoliittisen keskustelun olevan monijakoista ja polarisoitunutta kevyiden ja raskaiden merkityksenantojen välille. Kuitenkin vuosikymmeniä sitten olisivat raskaat merkityksenannot, kannabiksen käyttöä sairautena tai rikoksena pitävät merkityksenannot, olleet mahdollisesti yleisempiä kuin kevyemmät merkityksenannot, sosiaalista haittaa painottavat tai viihdekäyttöä painottavat merkityksenannot. Joten suuntaa antavasti voidaan puoltaa sitä, että kannabispoliittiset mielipiteet olisivat toden totta muuttumassa kevyempään, vapautuneempaan suuntaan.

5 Pirstaloitunut suhtautuminen käyttäjään

Tämän tutkimuksen tuloksena selvisi, että käyttäjälle annetuista merkityksenannoista kannabispoliittisissa keskusteluissa yleisintä oli merkityksellistä käyttäjää kannabiksen viihdekäyttäjäksi, toiseksi yleisintä oli merkityksellistä kannabiksen käytön aiheuttavan sosiaalista haittaa, kolmanneksi yleisintä oli merkityksellistä käyttäjää rikolliseksi ja neljänneksi ja vähiten yleisintä oli merkityksellistä käyttäjää sairaaksi. Tutkimustuloksena saatujen käyttäjälle annetut merkityksenantojen voi nähdä etenevän lähestulkoon jatkumomaisen lineaarisesti niiden raskaus - keveys – akselilla.

Merkityksenantojen jatkumo niiden raskauden perusteella:

Suhteessa toisiinsa käyttäjää sairaana tai rikollisena painottavat merkityksenannot olivat luonteeltaan huomattavasti raskaampia kuin sosiaalista haittaa tai viihdekäyttöä painottavat merkityksenannot, koska ne lähestyivät käyttöä kriminalisoivasta tai tuomitsevasta näkökulmasta. Mitä raskaammat merkityksenannot, sitä enemmän melko lukkoon lyödyksi tuomittiin käyttäjä jommaksikummaksi, sairaaksi tai rikolliseksi, joka tulisi tavalla tai toisella eristää yhteiskunnasta ja ikään kuin palauttaa takaisin ruotuunsa eli kitkeä kannabiksen käyttö pois hänestä. Vaikka rikosdiskurssi on yleisesti ottaen näistä neljästä merkityksenannosta raskain, oli se silti tutkimustuloksissa sairausdiskurssia hegemonisemmassa asemassa, mikä osaltaan osoittanee kannabispoliittisten mielipiteiden polarisoitumista ja pirstaloitumista.

Tutkimusaineistossa 19 % puheenvuoroista suhtautui käyttäjään pitäen häntä sairaana, jolle kannabiksen käyttö vääjäämättä aiheuttaa psyykkisiä, fyysisiä tai sosiaalisia ongelmia. Oli huomattavasti yleisempää pitää käyttämistä syynä ongelmille kuin ongelmia syynä käyttämiselle, vaikka muutama tallainenkin merkityksenanto aineistosta löytyi. Kuitenkin molempia merkityksenantoja yhdistävä tekijä oli pitää käyttäjää joka tapauksessa addiktina, joka tarvitsee apua ja terapiaa selvitäkseen huumeenkoukustaan. Painotettiin huomattavan paljon kannabiksen käytön ongelmallisuutta, eikä viihdekäytön mahdollisuutta otettu juuri lainkaan huomioon. Koska etenkin koulutusjärjestelmän ja rikosinstituution päihdevalistuksessa luodaan porttiteorian “jo kerran kokeilusta jää koukkuun” mukaista ajattelumallia kansalaisille, näkyi koulutuslaitoksen ja rikoslaitoksen instituutioiden vallan vaikutus sairausdiskurssissa.

24 % tutkimusaineiston puheenvuoroista suhtautui käyttäjään pitäen häntä rikollisena. Tarvetta tiukalle käyttäjän kontrolloinnille ja kriminalisoinnille perusteltiin joko moraalisisilla, terveydellisillä tai sitten yleiseen järjestykseen liittyvillä syillä. Rikosdiskurssin taustalta hahmottui suomalaisen huumausainepolitiikan repressiivisen, huumeiden kokonaiskieltoon perustuvan linjauksen vaikutus (kts. Kontula 1998, 182; sit. Tammi 2002, 256), eli rikoslaitoksen instituution ja sen harjoittaman päihdevalistuksen vallan vaikutus. Tämä osoittaa, kuinka paljon valtaa esimerkiksi poliisien harjoittamalla retoriikalla on kansalaisten tapaan käsittää kannabiksen käyttäjiä.

Kun kansalaiset assosioivat kannabiksen käyttäjän olevan rikollinen, kokevat he käyttäjän muusta yhteiskunnasta eristämisen olevan tarpeellista. Tämä mukailee toiseuden kriminologian ideaa, sillä teorian mukaan säätelyn kohde eli käyttäjä pyritään eristämään yhteiskunnasta rankaisevin tekniikoin, ja käyttäjää pidetään suoranaisena julkisen tilan järjestysongelmana (Garland 2001, 142–145; sit. Törrönen 2004, 12–16, 227). Tämä vahvistaa käsitystä, että rikoslaitoksella on valtava vaikutus kansalaisten muodostamiin käsityksiin huumeidenkäyttäjistä.

Tutkimusaineistossa 19 % painotti ensisijaisesti kannabiksen käytöstä aiheutuvan sosiaalista haittaa. Sosiaalisen haitan merkityksellistäminen oli sairaus- ja rikosdiskursseja keveämpi suhtautumistapa, sillä siinä ei keskitytty tuomitsemaan käyttäjiä, vaan käyttöä lähestyttiin enemmän auttamista painottavasta ja inhimillisemmästä näkökulmasta. Taustalla vaikutti Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen sekä koko terveydenhoitojärjestelmän institutionaalinen valta, kun koettiin esimerkiksi tarpeelliseksi luopua kannabiksen kriminalisoinnista, eli kannatettiin kannabiksen lainvastaisuudesta tai rangaistavuudesta (dekriminalisointi, depenalisointi) luopumista. Tämä puoltaa THL:n virallista kantaa, jonka mukaan huumeiden käyttöön tulisi puuttua sosiaali- ja terveydenhuollollisin keinoin ilman käyttäjän rankaisemista (THL 2022).

Tarvetta käyttäjän rankaisemisesta luopumiselle perusteltiin joko sillä, että kannabiksen käyttöä ei voi estää tai sillä, että nykyisen huumausainepolitiikan ja päihdevalistuksen koettiin stigmatisoivan käyttäjiä liikaa. Täten näiden merkityksenantojen taustalta oli löydettävissä Bourgoisin (2009) turhan kärsimyksen ajatus, että yhteiskunnan instituutiot asettavat päihdeongelmaisia ihmisiä turhaa kärsimystä tuottaviin tilanteisiin sekä Garlandin (2001) minuuden kriminologian ajatus. Minuuden kriminologiassa säätelyn kohde eli tässä

tapauksessa käyttäjä pyritään erilaisin apumenetelmin integroimaan takaisin yhteiskunnan normaaliin elämänmenoon, eli käyttäjiin suhtaudutaan toimijoina, jotka voidaan sopeuttaa takaisin yhteiskuntaan ilman tarvetta rangaista tai eristää heitä (Garland 2001, 142–145; sit. Törrönen 2004, 227.) Kokemus, että kannabiksen käyttö aiheuttaa sosiaalista haittaa, osoittaa, kuinka kannabiksen käyttäjästä muodostettavaan mielipiteeseen vaikuttaa institutionaalisesti yhä enemmän terveydenhuoltolaitos rikoslaitoksen sijaan.

Sosiaalisen haitan diskurssi erosi sairausdiskurssista siinä mielessä, että sosiaalisen haitan merkityksenannoissa ei kannabiksen käytön tuomittu aiheuttavan heti ensimmäisestä käyttökerrasta riippuvuutta ja sairautta. Ongelmakäyttäjien koettiin muodostavan vain pienen osan kannabiksen käyttäjistä, joiden toiminnan aiheuttamiin sosiaalisiin haittoihin kuten yhteiskunnan järjestyshäiriöihin keskityttiin etsimään ratkaisuja mm. huumeiden valvottujen käyttötilojen lisäämisen kannattamisella.

Kun 38 % tutkimusaineiston puheenvuoroista käsitteli kannabiksen käyttäjää ensisijaisesti harmittomana, yksilönvapauttaan harjoittavana viihdekäyttäjänä, oli tämä käyttäjään kohdistuva asenne selvästi aineiston yleisin. Taustalla näissä käyttäjää viihdekäyttäjänä painottavissa merkityksenannoissa oli nähtävissä kannabiksen kulttuurista normalisoitumista sekä yksilön oman valinnan ja vastuun painottamista (Partanen 2002, 29).

Käyttäjän pitäminen viihdekäyttäjänä oli kevyt suhtautumistapa, koska siinä kannabiksen käytön ei nähty kokonaisvaltaisesti määrittävän tai hankaloittavan käyttäjän elämää. Lisäksi viihdekäyttäjäksi merkityksellistämisen taustalta oli aistittavissa pitkän kannabiksen kriminalisointipolitiikan aiheuttama vastenmielisyys kontrollointia kohtaan, joka oli rinnastettavissa alkoholin kieltolain vuosien 1919–1932 aikana aiheuttamaan turhautumiseen, ja sen aiheuttamiin seurauksiin (kts. Nätkin 2016). Michel Foucault'n (1982) käsitys vallan ja vastarinnan kulkemisesta käsikädessä näkyi myös viihdekäyttäjiä puoltavien turhautumisessa rikosinstituution ajamaan kannabispolitiikkaan. Viihdekäyttäjiä puoltavat merkityksenannot siis vastarintamaisesti asettuivat vastustamaan rikosinstituution harjoittamaa käyttäjän kriminalisointia.

Samalla, kun käyttäjää pidettiin harmittomana, pidettiin myös perinteistä kriminalisoivaa kannabispoliittista suhtautumistapaa suoranaيسena yhteiskunnan aivopesuna, jonka ja jonka kannattajien uhri käyttäjän koettiin olevan. Negatiivisessa asennoitumisessa kannabiksen

vastustajia kohtaan luultavasti vaikutti kokemus vastustajien narkofobisesta asenteellisuudesta. Toisin sanottuna vastustajien koettiin omaavan asenteista, joukkoviestinnästä tai yhteiskunnallisista toimista rakentuvaa huumepelkoa eli narkofobiaa, jonka nähtiin tarpeettomasti stigmatisoivan käyttäjiä (Partanen 2002, 18–19). Mitä tuli kokemukseen instituutioiden aivopesusta ja sen toimien aiheuttamasta käyttäjän kaltoinkohtelusta, mukaili tämä ajattelutapa Philippe Bourgoisin (2009) turhan kärsimyksen käsitettä, että yhteiskunnan instituutiot asettavat käyttäjiä turhaan kärsimystä tuottaviin tilanteisiin. Kaiken kaikkiaan käyttäjä koettiin siis harmittomaksi viihdekäyttäjäksi, joka yritti ennen kaikkea harjoittaa vain yksilönvapauttaan, mihin yhteiskunnan instituutioineen koettiin yrittävän perusteettomasti puuttua turhaa kärsimystä mukanaan aiheuttaen.

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että suomalaisten kannabispoliittiset mielipiteet sekä käyttäjään kohdistuvat mielipiteet ovat muuttumassa vapautuneemmiksi. On mielenkiintoista, kuinka kannabispoliittisten mielipiteiden eri ääripäät olivat niin tasaisesti jakautuneita, kun siis tutkimusaineiston puheenvuoroista 38 % käsitteli käyttäjää ensisijaisesti viihdekäyttäjänä ja 24 % käsitteli käyttäjää ensisijaisesti rikollisena. Voidaan siis todeta kannabiksen käyttäjään kohdistuneiden merkitysten olleen varsin polarisoituneita, mikä mukaillee vallalla olevaa suomalaisen huumausainepolitiikan fragmentoitumista. Fragmentoitumisella viitataan siis huumausainepolitiikan tilaan, jossa yhtä aikaa yritetään sekä vähentää käytöstä aiheutuvia sosiaalisia haittoja että tiukasti rajoittaa ja kieltää kaikkien huumeiden käyttöä (Tammi 2002, 263).

Kaiken kaikkiaan tämän tutkimuksen johtopäätöksenä voidaan todeta käyttäjälle annettavien merkitysten olevan hyvin hajautuneita. Tutkimustulosten hajautuminen heijastaa suomalaisen huumausainepolitiikan fragmentoitumista sekä sen murrosvaiheessa olemista. Joka tapauksessa verrattuna menneisiin vuosikymmeniin, ovat kannabispoliittiset asenteet kuitenkin alati muuttuvassa kevyempään, vapautuneempaan suuntaan, jonka lisäksi kannabiksen käyttämis- ja kokeilukulttuuri tuntuu normalisoituvan jatkuvasti kuten esimerkiksi Hakkaraisen ja Karjalaisen (2017, 19) artikkelissa todettiin.

Toisaalta on syytä ottaa huomioon, että tämän tutkimuksen tutkimustulokset eivät ole täysin yleistettävissä suomalaiseen yhteiskuntaan, sillä tutkimusaineisto (yhteensä 129 puheenvuoroa) ei riitä vastaamaan koko suomalaisen yhteiskunnan sisältämää asennekirjoa. Lisäksi tutkimustuloksena saatujen diskurssien väliset erot niiden sisältämien puheenvuorojen

määrässä olivat niin lähellä toisiaan, että suuremmalla aineistolla olisivat ne saattaneet muuttaa voimasuhteitaan. Tämän vuoksi tämän tutkimuksen suurin anti onkin siinä, että se kuvaa jokseenkin realistisesti nykyisen suomalaisen kannabiskeskustelun hajautumista käyttäjälle annettujen merkityksenantojen suhteen.

Lähteet

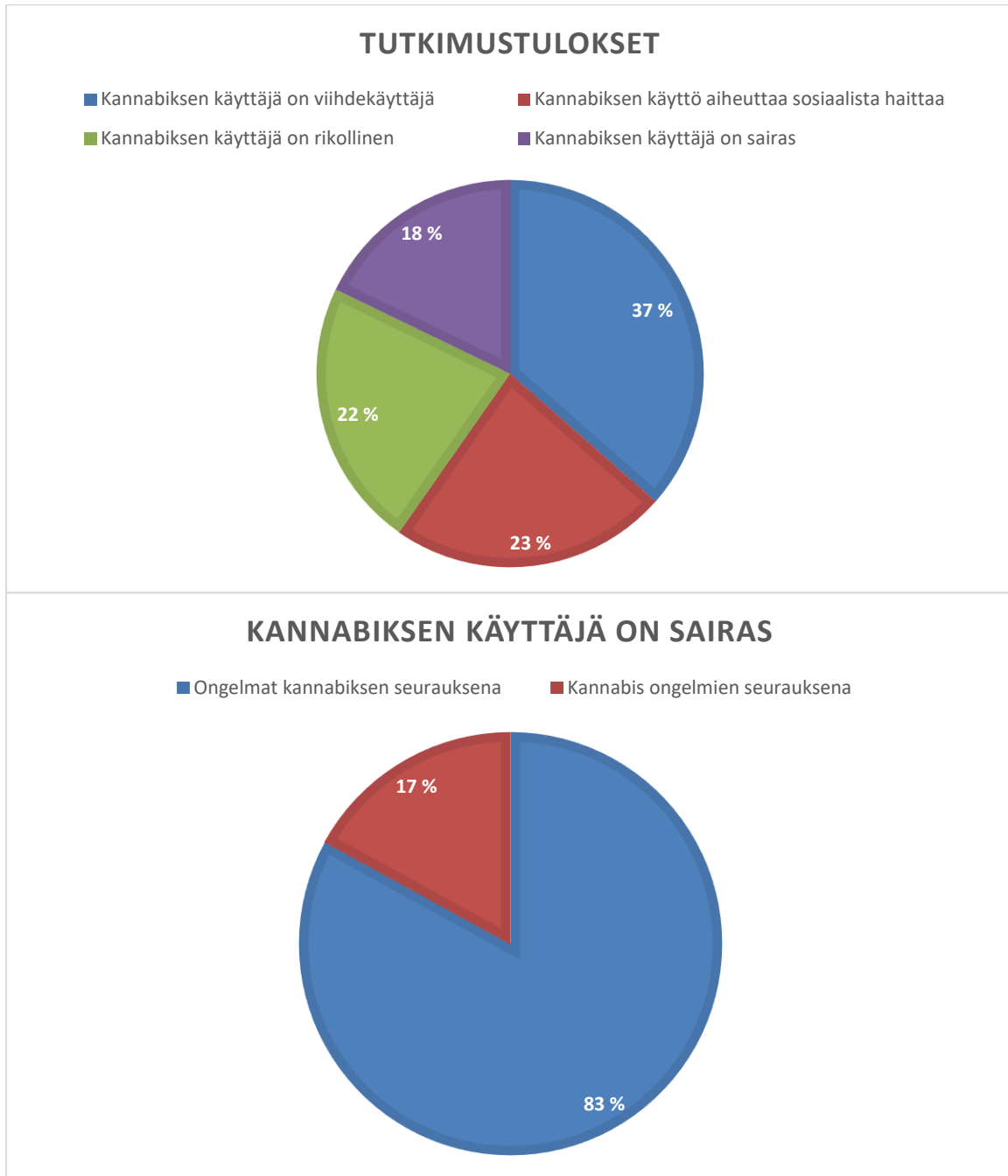
- Bourgois, Philippe (2009) *Useless Suffering - The war on Homeless Addicts*. Teoksessa Hugh Gusterson & Catherine Besteman (toim.) *The Insecure American – How We Got Here and What We Should Do about It*. Berkeley: University of California Press, 238–254.
- Burr, Vivien (1995) *An Introduction to Social Constructionism*. Lontoo: Routledge.
- Foucault, Michel (1982) *The subject and power*. Afterword. Teoksessa Hubert L. Dreyfus & Paul Rabinow *Michel Foucault. Beyond Structuralism and Hermeneutics*. Lontoo: Harvester.
- Garland, David (2001) *The Culture of Control. Crime and Social order in Contemporary Society*. Oxford: Oxford University Press.
- Hakkarainen, Pekka & Karjalainen, Karoliina (2017) *Pilvee, pilvee. Kannabiksen käyttötavat, käyttäjät ja poliittiset mielipiteet*. *Yhteiskuntapolitiikka* 82:1, 19–32.
- Hakkarainen, Pekka & Karjalainen, Karoliina & Salasuo, Mikko (2020) *Nuoret, entiset nuoret ja huumeet – Miten sukupolvi näkyy huumeiden käytössä ja huumemielipiteissä?* *Yhteiskuntapolitiikka* 85:5–6, 465–479.
- Hakkarainen, Pekka & Karjalainen, Karoliina & Savolainen, Jenni (2016) *Suomalaisten huumeiden käyttö ja huumeasenteet - Huumeaiheiset väestökyselyt Suomessa 1992–2014*. Helsinki: THL.
- Hughes, Gaitlin & Stevens, Alex (2010) *What we can learn from the Portuguese decriminalization of illicit drugs*. *British Journal of Criminology* 50:6, 999–1022.
- Humaania Päihdepolitiikka ry (2020) *Tuukka Tammi: Suomen huumepolitiikkaa arvioitava uudelleen – ”Keinot muuttuvat helposti päämääräksi”*. <http://hppy.fi/blog/2020/10/14/tuukka-tammi-suomen-huumepolitiikkaa-arvioitava-uudelleen-keinot-muuttuvat-helposti-paamaariksi/>. Viitattu 30.11.2021.
- Hämeen-Anttila, Jaakko (2013) *Trippi ihmemaahan – Huumeiden kulttuurihistoria*. Helsinki: Otava.
- Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi (2016) *Diskurssianalyysi liikkeessä*, Teoksessa Arja Jokinen & Kirsi Juhila & Eero Suoninen (toim.) *Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino, 178–391.

- Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (2016) Diskurssianalyysin aakkoset. Teoksessa Arja Jokinen & Kirsi Juhila & Eero Suoninen (toim.) Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö. Tampere: Vastapaino, 13–177.
- Kontula, Osmo (1998) Huumeepolitiikan sovellutuksia – eurooppalainen perspektiivi. Teoksessa Huumausainestrategia 1997. Taustamateriaalia huumausainepoliittisen toimikunnan mietintöön. Komiteamietintö 1997: 11. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Leppo, Anna & Perälä, Riikka (2022) Turha kärsimys. Päihteisiin liittyvät institutionaaliset ongelmatilanteet eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaisuisissa. Yhteiskuntapolitiikka 87:1, 45–55.
- Nätkin, Ritva (2016) Muuttuva suomalainen perhe-elämä ja alkoholin käyttötavat - kirjan yhteenvetoa. Teoksessa Marja Holmila, Kirsimarja Raitasalo & Christoffer Tigerstedt (toim.) Sukupolvien sillat ja kasvamisen karikot – vanhemmat, lapset ja alkoholi. Helsinki: THL, 151–171.
- Parker, Ian (1992) Discourse Dynamics - Critical Analysis for Social and Individual Psychology. Lontoo: Routledge.
- Partanen, Juha (2002) Huumeet maailmalla ja Suomessa. Teoksessa Olavi Kaukonen & Pekka Hakkarainen (toim.) Huumeiden käyttäjä hyvinvointivaltiossa. Helsinki: Gaudeamus, 13–37.
- Seppä, Kaija (1998) Asenteet. Teoksessa Mikko Salaspuro, Kalevi Kiiänmaa & Kaija Seppä (toim.) Päihdelääketiede, Helsinki: Duodecim, 87–90.
- Tammi, Tuukka & Pitkänen, Tuuli & Perälä, Jussi (2011) Stadin nistit: huono-osaisten helsinkiläisten huumeidenkäyttäjien päihteet sekä niiden käyttötavat ja hankinta. Yhteiskuntapolitiikka 76:1, 45–54.
- Tammi, Tuukka (2002) Onko Suomen huumeepolitiikka muuttunut? Teoksessa Olavi Kaukonen & Pekka Hakkarainen (toim.) Huumeiden käyttäjä hyvinvointivaltiossa. Helsinki: Gaudeamus, 252–271.
- Tammi, Tuukka (2007) Medicalising Prohibition. Harm Reduction in Finnish and International Drug Policy. Vaajakoski: Gummerus Printing.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2021) Huumausaineiden laillisuus ja käytön rangaistavuus. <https://thl.fi/fi/web/alkoholi-tupakka-jariippuvuudet/huumeet/huumausainepolitiikka/huumausaineiden-laillisuus-ja-kayton-rangaistavuus>. Viitattu 15.11.2021.
- Törrönen, Jukka (2004) Julkinen tila ongelmana, säätelyn alueena ja tutkimuskohteena. Teoksessa Jukka Törrönen (toim.) Valvontaa ja vastuuta - Päihteet ja julkisen tilan moraalissäätely. Helsinki: Gaudeamus, 11–31.

- Törrönen, Jukka & Karlsson, Thomas & Korander, Timo & Soine-Rajanummi, Timo (2004) Julkisen tilan moraalisaätelyn jännitteet. Teoksessa Jukka Törrönen (toim.) Valvontaa ja vastuuta - Päihteet ja julkisen tilan moraalisaätely. Helsinki: Gaudeamus, 216-233.
- Waal, Helge (2000) Risk reduction as a component of a comprehensive, multidisciplinary approach to drug abuse problem. Discussion paper P-PG/MIN/CONF (2000)3. 29 September 2000. Strasbourg: Pompidou Group.
- Ylikangas, Mikko (2009) Unileipää, kuolonvettä, spiidiä. Huumeet Suomessa 1800–1950. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy.

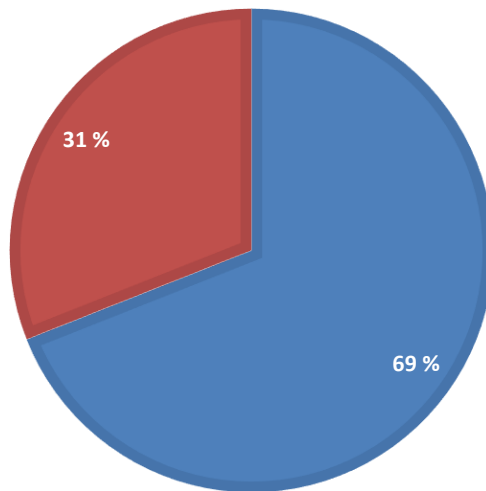

Liite 1. Tutkimustulosten kuvaajat

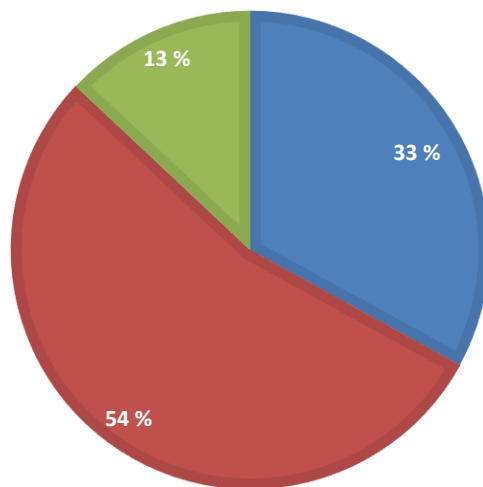
KANNABIKSEN KÄYTTÄJÄ ON RIKOLLINEN

■ Kannabiksen käyttö on turmiollista ■ Kannabiksen käyttö on vain rikollista -kehäpäätelmä

KANNABIKSEN KÄYTTÖ AIHEUTTAA SOSIAALISTA HAITTAA

■ Kannabiksen käyttö on välttämätön paha ■ Kannabiksen käyttäjät ovat petettyjä
■ Kannabiksen käyttö on stigmatisoitua

KANNABIKSEN KÄYTTÄJÄ ON VIHDEKÄYTTÄJÄ

■ Kannabiksen käyttö on yksilönvapaus ■ Kannabiksen käyttäjät ovat päihdevalistuksen uhreja

